

EKO-tellingen

aardappelen, groente en fruit
in supermarkten - 2024

Pesticide Action Network Netherlands

Februari 2024

Foto's: PAN-NL

Contact: pan.netherlands@gmail.com

Onderzoeksrapport: EKO-tellingen

aardappelen, groente en fruit in supermarkten - 2024

Ondersteun het werk van de Stichting Pan-NL met een donatie of word donateur

IBAN: NL02TRIO00788940287

t.n.v. Stichting Pesticide Action Network Netherlands

PAN-NL heeft ANBI status

Blijf op de hoogte via onze gratis [e-nieuwsbrief](#)

Inhoudsopgave

SAMENVATTING	4
1 INLEIDING	5
2 KADER VAN DE EKO-TELLINGEN	6
2.1 OMZET BIOLOGISCHE PRODUCTEN IN SUPERMARKTEN	6
2.2 CONSUMENTEN VINDEN DAT BIOLOGISCH VOEDSEL VOOR IEDEREEN BESCHIKBAAR EN BETAALBAAR MOET ZIJN	7
2.3 DOELSTELLING BIOLOGISCHE LANDBOUW EUROPA EN NEDERLAND 2030	7
3. OPZET EKO-TELLINGEN	9
4 RESULTATEN EKO-TELLINGEN EN KEURMERKEN	10
4.2 HOE ZIJN BIOLOGISCHE PRODUCTEN TE HERKENNEN?	10
4.3 KEURMERKEN WAARBIJ CHEMISCHE PESTICIDEN TOEGEPAST WORDEN	12
5 DUURZAAMHEIDSBELEID SUPERMARKTEN EN HERKENBAARHEID VAN BIOLOGISCHE AGF	13
<i>Albert Heijn</i>	13
<i>Jumbo</i>	14
<i>Lidl</i>	14
<i>COOP/PLUS</i>	14
<i>ALDI</i>	15
6 CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	16
6.2 AANBEVELING: AMBITIEUS STIMULERINGSBELEID VRAAG EN AANBOD BIOLOGISCHE PRODUCTEN.....	16
BIJLAGE 1	18
BIJLAGE 2	19

Figuur 1: Percentage areaal biologische landbouw en percentage consumptie van biologische producten per land; stand 2021.....6

Tabel 1. *Marktaandeel grootste Nederlandse supermarkten 2023.....9*

Tabel 2. *Resultaten Eko-tellingen PAN-NL in supermarkten uitgevoerd in week 3 van 2024: het totaal aantal verschillende producten aardappelen, groenten én fruit (AGF) per supermarktketen.....10*

Samenvatting

Door PAN-NL zijn in een steekproef EKO-tellingen in 55 filialen van de vijf grootste supermarkten van Nederland in week 3 van 2024 (16-18 januari) uitgevoerd. In deze supermarkten zijn het aantal soorten daadwerkelijk verkrijgbare verse biologische producten aan aardappelen, groenten en fruit (AGF) in de schappen geteld. Dit is een vervolg op de [EKO-tellingen die in week 47 van 2022 door PAN-NL](#) zijn uitgevoerd.

ALDI minst duurzame supermarkt

ALDI is de minst duurzame supermarkt van Nederland. In het aanbod van verse biologisch geteelde AGF liet ALDI geen verbetering zien. Gemiddeld werd er 0,6 biologisch product aangetroffen worden. ALDI biedt verse groenten en fruitsoorten met het keurmerk 'On the way to PlanetProof' aan. Telers van dit keurmerk mogen 99% van de toegelaten bestrijdingsmiddelen gebruiken.

Het hoogste aanbod bij Albert Heijn

Net als eerdere jaren blijft Albert Heijn het meest uitgebreide aanbod voeren en liggen er gemiddeld 45 verse biologische producten in het schap. In deze rapportage zijn PLUS en Coop samengevoegd, op termijn zal alleen de formule Plus overblijven en de Coop vestigingen uit het straatbeeld verdwijnen. Het aanbod van biologische versproducten is bij PLUS/Coop met gemiddeld 21 verse producten iets lager dan bij Lidl met gemiddeld 24 producten. Daarboven staat Jumbo met gemiddeld 32 producten.

Chaos aan keurmerken en labels

Hoewel voor biologisch, gecertificeerde levensmiddelen een duidelijk herkenbaar Europees logo gebruikt wordt, voeren supermarkten daarnaast voor biologische producten ook eigen logo's en keurmerken. De verwarring van de consument om een juiste keuze te maken, wordt door de vele logo's en daarnaast de reclame voor zogenaamd duurzamere, maar bespoten gangbare producten bemoeilijkt.

Geen vooruitgang in aanbod verse biologische producten

Het gemiddeld aanbod van verse biologische AGF van de onderzochte supermarkten bedraagt op basis van deze beperkte steekproef 24,4; sinds 2021 (PAN-NL gemiddeld 23,3 producten) en zelfs sinds 2017 (Greenpeace, gemiddeld 24) is de vooruitgang minimaal. Vergeleken met 2017 is er gemiddeld een stilstand in het aanbod van verse biologische aardappelen, groente en fruit in de supermarkten. Bij LIDL is er een jaarlijkse lichte toename, bij PLUS/Coop een lichte afname. De doelstelling van het Ministerie van LNV (Adema) dat in 2030 15% van het landbouwareaal biologisch bewerkt wordt, is in het beleid van de supermarkten niet terug te vinden. Een aandeel van 15% biologische AGF is in het assortiment van de supermarkten nog ver te zoeken.

Ambitieuze regelgeving ten behoeve van biologische landbouw vereist

Het huidige marktaandeel van alle biologische producten in de supermarkten blijft steken op 3,3%. De sector van supermarkten doet in totaliteit daarmee weinig of geen extra inspanningen om het aandeel biologische AGF te verhogen. Het Nederlandse biologische landbouwareaal bedraagt nu 4,3%. Het is tevens noodzakelijk dat gangbare telers die willen omschakelen en biologische telers financieel ondersteund worden. Het gebruik van bestrijdingsmiddelen moet sterker belast worden en biologische levensmiddelen moeten BTW-vrij zijn.

PAN-NL roept de Nederlandse overheid op ambitieuze regelgeving met concrete doelstellingen op te stellen, die de groei van de biologische landbouw sterk bevordert. Biologische landbouw en de realisatie van de doelstelling van 15% biologische landbouw in 2030 dient in de Jaarplannen centraal te staan. Daarnaast is PAN-NL van mening dat de overheid de supermarkten dient te dwingen een plan te schrijven zodat in 2030 15% van de omzet van AGF komt van biologische producten. Groente en fruit van het seizoen, biologisch en regionaal geteeld, moeten voor iedereen bereikbaar en betaalbaar zijn.

1 Inleiding

PAN-NL heeft als doel het gebruik van schadelijke bestrijdingsmiddelen uit te bannen, dat houdt in dat PAN-NL een voedselproductie en een sierteelt zonder toepassing van chemische pesticiden nastreeft. De overheid en de meeste supermarkten hebben een duurzaamheidsbeleid, waarbij het uitbannen van de schadelijke pesticiden helaas geen prioriteit. Van alle EU-landen behoort Nederland nog steeds tot de landen met het laagste percentage van geconsumeerde biologische levensmiddelen en het laagste percentage biologisch landbouwareaal. Duurzaamheidsdoelen waarbij het gebruik van pesticiden maar een beetje wordt gereduceerd, zullen insecten en residu vrije levensmiddelen nauwelijks ten goede komen. Met de voorliggende rapportage van de EKO-telling willen wij de ontwikkeling van het aanbod van verse biologische aardappelen, groente en fruit (AGF) in de vijf grootste supermarktketens vervolgen. Ook geven we een korte toelichting over het gebruik van bestrijdingsmiddelen in gangbare en biologische teeltsystemen en de verschillende keurmerken die door supermarkten en de biologische en gangbare landbouw in omloop zijn.

Door PAN-NL zijn in samenwerking met 19 vrijwilligers EKO-tellingen in 55 filialen van de vijf grootste supermarkten in 9 provincies van Nederland in week 3 van 2024 (16-18 januari 2024) uitgevoerd. Daarbij zijn in supermarkten het aantal soorten daadwerkelijk verkrijgbare verse biologische producten aan aardappelen, groenten en fruit (AGF) in de schappen geteld. In dit rapport zijn de resultaten (zie paragraaf 3), conclusies en aanbevelingen (zie paragraaf 5) weergegeven.

Doel van het onderzoek is een beeld van de stand van zaken van het aanbod vers biologisch AGF per supermarkt te geven. Er komen verschillen tussen filialen van één supermarktketen voor. De klantenkring kan meer of minder om biologisch vragen en de inkoper maakt ook zijn of haar eigen keuzes. Door in verschillende filialen, zowel in grote steden als in dorpen te tellen wordt dit probleem ten dele ondervangen.

2 Kader van de EKO-tellingen

Voor het duiden van de resultaten van de EKO-tellingen is de onderstaande informatie van belang:

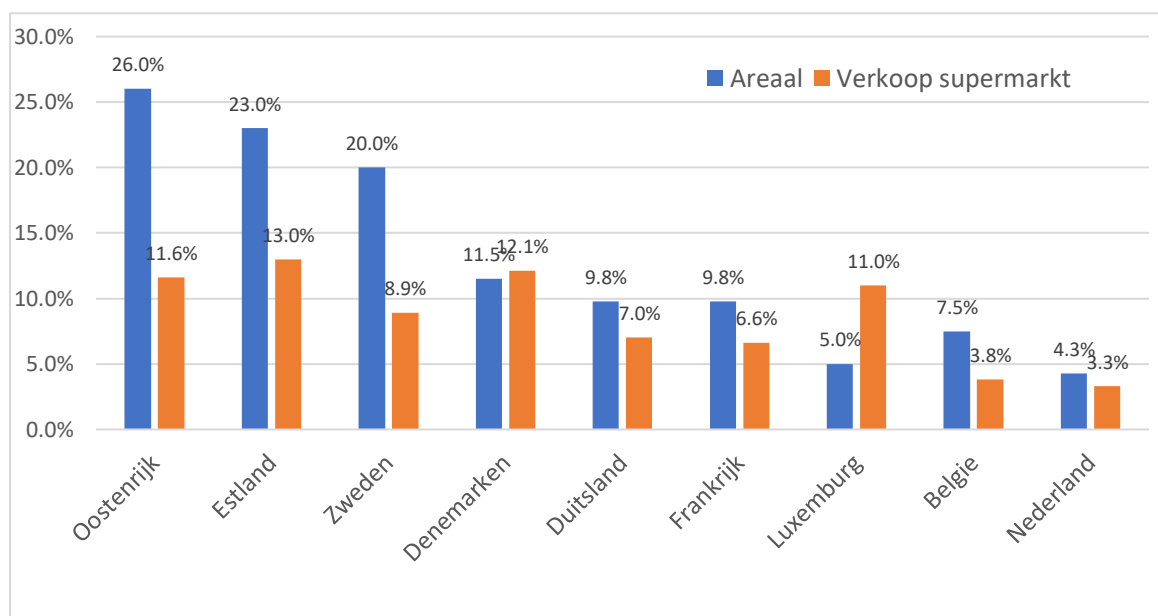
- Omzet biologische producten in supermarkten in 2022 (zie paragraaf 2.1).
- EKO-telling PAN-NL 2022.
- EKO-telling PAN-NL 2021.
- Doelstelling biologische landbouw Europa 2030 en Nederland (zie paragraaf 2.3).

2.1 Omzet biologische producten in supermarkten

In het laatstverschenen Trendrapport van Bionext¹ zijn de omzetcijfers van biologische producten in supermarkten in 2022 opgenomen (zie paragraaf 2.1 van Trendrapport: Supermarkten). Het Trendrapport geeft onder meer het volgende aan:

- Biologische producten worden voornamelijk via de supermarkten verkocht. 73,9% van alle biologische aankopen wordt in de supermarkt gedaan. 26,1% van alle biologische aankopen wordt dus buiten het gangbare supermarktkanaal gedaan, waarvan het grootste deel in biologische speciaalzaken
- De gemiddelde groei van de supermarkt bedroeg 4,8% in 2022, waardoor het marktaandeel van biologisch licht gedaald is naar 3,32%. Het marktaandeel biologische producten was in 2021 3,3%. De trend van een gemiddelde stijging van 1% per jaar marktaandeel biologisch in supermarkten sinds 2019 zet zich voort. Het bedroeg in 2020 3,26% en in 2019 3,21%.
- Als gevolg van sterke prijsstijgingen is het volume biologische verkopen gedaald, maar dat geldt voor de hele levensmiddelenbranche
- Biologische AGF in supermarkten is de grootste categorie. In 2022 bedroeg dit marktaandeel 6,36% in 2021 was dit nog 4,48%. AGF, en met name fruit, behoort tot de snelst groeiende aanbodcategorie.

Onderstaande figuur laat duidelijk zien dat in vergelijking met een aantal andere EU-landen Nederland met het biologische landbouwareaal en verkoop in de supermarkt onderaan bungelt.

Figuur 1: Percentage areaal biologische landbouw en percentage consumptie van biologische producten per land; stand 2021.^{2,3}

¹ https://bionext.nl/application/files/7116/6307/2039/BIONEXT_TRENDRAPPORT_2022.pdf

² <https://www.statista.com/statistics/632772/retail-sales-of-organic-products-european-union-eu/>

³ https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Developments_in_organic_farming#Total_organic_area

Januari 2024 meldt Bionext dat ten opzichte van 2021 de omzet biologische voeding met 42% is gestegen, resulterend in een biologisch omzetaandeel van 3,8%.⁴ Er is dus een toename van de omzet van biologische voeding, maar het aandeel blijft laag.

2.2 Consumenten vinden dat biologisch voedsel voor iedereen beschikbaar en betaalbaar moet zijn

Herfst 2023 heeft PAN-NL een representatieve bevraging van consumenten in Nederland over bestrijdingsmiddelen laten uitvoeren⁵.

Van de 1050 inwoners die op de vraag reageerden, gaven 911 (86,9%) aan, dat de overheid ervoor moet zorgen dat groente en fruit zonder gifstoffen voor iedereen beschikbaar en betaalbaar moet zijn. Met het besef dat veel groente en fruit met resten pesticiden zijn besmet, antwoordden 56% van de respondenten dat ze standaard vaker voor biologisch fruit en groente zouden gaan kiezen. Hieruit blijkt dat de consument de voorkeur geeft aan AGF zonder pesticiden, maar er zijn belemmering om onbespoten producten te kopen.

Bron Questionmark (2024)⁶:

Zo'n 70 procent van het voedsel dat Nederlanders dagelijks eten, kopen ze in de supermarkt.

Tussen de duizenden boeren die dat voedsel produceren, en de miljoenen consumenten die het kopen, zit een handvol supermarktketens.

Supermarkten hebben dus een sleutelpositie in het voedselsysteem. Ze kunnen zowel boeren als consumenten helpen kiezen voor biologisch. Op dit moment maakt biologische voeding ongeveer 3 procent uit van de verkopen van supermarkten.

Die verkopen zijn niet gelijk verdeeld; ruim 60 procent van de biologische producten komt terecht bij slechts 9 procent van de consumenten.

In een ander Europees onderzoek (2021) werd consumenten gevraagd of ze bereid waren om meer te betalen voor biologisch voedsel als het beschikbaar zou zijn. De meerderheid van de respondenten was bereid om ongeveer vijf procent meer te betalen voor biologische voedingsmiddelen. Maar slechts ongeveer 14 procent gaf aan bereid te zijn om meer dan tien procent extra te betalen voor biologische producten.⁷

2.3 Doelstelling biologische landbouw Europa en Nederland 2030

De Europese Commissie had als doelstelling de halvering van het pesticiden gebruik en 25% biologische landbouw in 2030 gesteld. Dankzij een sterke lobby door o.a. pesticide producenten, is deze doelstelling eind 2023 door het Europees Parlement weggestemd en februari 2024 ook door de EC gecancelld.⁸

Hoewel [het CBS](#) een stijging van het biologische landbouwareaal in 2023 meldt van bijna 9% is het in oppervlakte slechts 80,9 duizend hectare, ofwel 4,5 % van de totale landbouwgrond.⁹ In 2023 was bijna

---

⁴ <https://www.duurzaam-ondernemen.nl/omzet-biologisch-groeit-42/>

⁵ <https://www.multiscope.nl/diensten/software-voor-online-marktonderzoek/product.html>

⁶ <https://www.thequestionmark.org/download/responsible-pricing-verkenning-biologische-landbouw-in-de-supermarkt.nl.pdf>

⁷ <https://www.statista.com/statistics/1302599/share-of-european-consumers-willing-to-pay-more-for-organic-food/#statisticContainer>

⁸ <https://nos.nl/artikel/2498867-onverwachte-wending-in-brussel-europarlementariers-stemmen-pesticidenplan-weg>

⁹ <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2024/03/biologische-landbouwareaal-met-bijna-9-procent-toegenomen>

47,5 % (38,5 duizend hectare) van het areaal biologisch gecertificeerde landbouwgrond in gebruik door biologische melkveebedrijven.

Zoals in figuur 1 inzichtelijk is, bungelt Nederland onderaan in de Europese ranglijst voor biologische landbouw, zowel voor het percentage van het landbouwareaal dat biologisch bewerkt wordt, als het percentage van geconsumeerde biologische producten.^{2,3}

Volgens het [‘Actieplan – Groei van biologische productie en consumptie’](#) van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) is de doelstelling dat in 2030 15 procent van de totale landbouwgrond biologisch is.¹⁰ Om die doelstelling te halen moet het biologisch areaal de komende jaren met gemiddeld 26 duizend hectare per jaar toenemen; met een factor 4 in de komende 6 jaar moeten groeien.

Om dit aandeel te vergroten en mensen te stimuleren meer biologisch voedsel te kopen, wil de overheid onder andere:

- een marktontwikkelingsteam opzetten dat zich richt op het vergroten van het aantal biologische producten dat te koop is in supermarkten, horeca, catering en speciaalzaken;
- afspraken maken met supermarkten over voorlichting, ruimte in de schappen en het aanbod van biologische producten;
- consumenten informeren via campagnes en een website;
- het aandeel biologische producten in restaurants van de Rijksoverheid verhogen naar 25%.

Behalve deze voornemens, zullen overheid en supermarktketens een oplossing moeten vinden voor de betaalbaarheid en bereikbaarheid van biologisch voedsel voor alle consumenten.

---

¹⁰ <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/landbouw-en-tuinbouw/aanpak-groei-van-aandeel-biologische-landbouw>

3 Opzet EKO-tellingen

Geselecteerde supermarkten

Om vergelijking met eerdere tellingen mogelijk te maken zijn dezelfde supermarktketens geselecteerd als in de eerdere tellingen van PAN-NL in 2021 en 2022. Op basis van marktaandeel in 2021 en 2022 waren dit de vijf grootste supermarktketens, waarbij opgemerkt moet worden dat door de ombouw van Coop naar Plus deze samen zijn gevoegd in het onderzoek. Plus en Coop zijn in december 2021 een fusie aangegaan.¹¹ Eind 2024 zouden alle Coop vestigingen moeten zijn verdwenen of omgebouwd naar Plus. Deze doelstelling is eind 2023 verschoven tot ver in 2025.¹²

Het marktaandeel van deze supermarkten in 2023 staat aangegeven in tabel 1. De tellingen zijn uitgevoerd bij Albert Heijn, Jumbo, Lidl, Plus/Coop en ALDI.

	Supermarkt	Percentage
1	Albert Heijn	37,1 %
2	Jumbo	21,1%
3	Lidl	10,6%
4	Plus/Coop	9,5%
5	ALDI	5,2%
	Totaal % marktaandeel	83,5%

Tabel 1. Marktaandeel grootste Nederlandse supermarkten 2023¹³

Manier van tellen

De 19 tellers hebben met behulp van een lijst waarop aardappels en de meest voorkomende soorten groenten en fruit staan aangegeven, geteld. De tellers zijn geïnstrueerd door middel van een instructie op papier (Bijlage 1). Tellers hebben gebruik gemaakt van een telformulier (Bijlage 2). Desgewenst is nog een telefonische toelichting gegeven. Tellingen hebben in 55 supermarkten plaatsgevonden.

Het gaat om een beperkte steekproef. De uitkomsten zijn daarmee een momentopname. De steekproef geeft een indicatie van wat de consument in welke supermarktketen aan biologische producten kan verwachten. De supermarkten zijn in één korte periode bezocht (week 3 2024), zodat het verschil in (seizoensgebonden) aanbod van AGF geen rol speelt.

Voor het tellen is dezelfde aanpak gehanteerd als bij de EKO-tellingen van PAN-NL in 2021¹⁴ en 2022¹⁵, met de kanttekening dat de telling van het voorliggende rapport midden januari en in 2021 en 2022 eind november plaatsvond. Het is niet uitgesloten dat het aanbod van bepaalde soorten groente en fruit eind november en midden januari iets verschilt.

Getelde supermarkten

Er komen verschillen tussen filialen van één supermarktketen voor. De klantenkring kan meer of minder om biologisch vragen en de inkoper maakt ook zijn of haar eigen keuzes. Door in verschillende filialen (55 totaal) te tellen wordt dit probleem ten dele ondervangen. Een minimum aantal van 8 winkels tot maximaal 13 winkels per supermarktketen is geteld.

¹¹ <https://www.plus.nl/nieuws/eerste-ombouw-van-ruim-300-coop-winkels-naar-plus-een-feit-cid-.3UKKQKWbDsAAAGCtY5PvVgC>

<https://www.acm.nl/nl/publicaties/acm-supermarkten-plus-en-coop-mogen-onder-voorwaarden-fuseren>

¹² <https://retailtrends.nl/news/70887/meerdere-coop-vestigingen-worden-nog-niet-omgebouwd-tot-plus>

¹³ <https://www.distrifood.nl/food-data/marktaandelen>

¹⁴ <https://www.pan-netherlands.org/ekotellingen/>

¹⁵ <https://www.pan-netherlands.org/eko-telling-2022/>

4 Resultaten EKO-tellingen en Keurmerken

4.1 Resultaten EKO-tellingen januari 2024

De resultaten van de EKO-tellingen januari 2024 en van PAN-NL 2022 en 2021 staan weergegeven in tabel 2.

Tabel 2. Resultaten EKO-tellingen PAN-NL en Greenpeace in supermarkten uitgevoerd in januari 2024, november 2021, 2022 en september 2017: het totaal aantal verschillende producten aardappelen, groenten én fruit (AGF) per supermarktketen.

	Supermarkt	Markt-aandeel	Aantal winkels geteld in jan 2024	Aantal verschillende producten biologische AGF; jan 2024	Aantal verschillende producten biologische AGF; nov 2022 ¹⁶	Aantal verschillende producten biologische AGF; nov 2021 ¹⁷	Aantal verschillende producten biologische AGF; Greenpeace sept 2017 ¹⁸
1	AH	37,1%	12	45	45	40	48
2	Jumbo	21,1%	13	32	31	29	30
3	Plus/Coop	10,6%	8	21	23	22/30	31/13
4	Lidl	9,5%	13	24	22	18	12
5	ALDI	5,2%	9	0,6	0,5	1	11
	Totaal	83,5%	55				
	Gemiddeld			24,4	24,3	23,3	24,2

Uit de tabel kunnen de volgende conclusies op basis van deze steekproef worden getrokken:

1. Albert Heijn blijft koploper met gemiddeld 45 biologische producten in de categorie AGF
2. Jumbo is tweede met een aantal van 32 stuks biologische producten AGF
3. Lidl gaat Plus/Coop voorbij en wordt nummer 3 met gemiddeld 24 biologische vers artikelen in het AGF-schap; bij Plus/Coop zijn gemiddeld 21.
4. ALDI is hekkensluiter en blijft ver achter met gemiddeld slechts 0,6 biologisch product in de categorie AGF
5. Het gemiddelde aanbod van verse biologische AGF-producten stagneert de laatste 8 jaren: het aantal verse biologische AGF-producten is in januari 2024 in de vijf grootste Nederlandse supermarkten 24,4 en 24,2 in september 2017.

Al met al kunnen we stellen dat er geen grote veranderingen zijn gerealiseerd; het aanbod blijft schommelen tussen een bandbreedte van 23,3 (in 2021) en 24,4 (in 2024). Gezien de relatief kleine steekproef is het verschil verwaarloosbaar.

4.2 Hoe zijn biologische producten te herkennen?

Door de vele in omloop zijnde logo's en certificeringen is het voor de consument niet altijd eenvoudig om biologische producten te herkennen. Ook zien we dat bij de verschillende supermarktketens verschillende manieren zijn om biologisch producten kenbaar te maken. Hier volgend zijn de verschillende logo's die in Nederland in omloop zijn voor biologische producten.

¹⁶ <https://www.pan-netherlands.org/eko-telling-2022/>

¹⁷ <https://www.pan-netherlands.org/ekotellingen/>

¹⁸ <https://www.greenpeace.org/static/planet4-netherlands-stateless/2018/06/Rapport-Supermarkt-Biocheck-2017.pdf>

	<p>Biologische producten die in de Europese Unie worden geproduceerd, zijn te herkennen aan het groene logo met sterren in de vorm van een blad. Het logo geldt voor alle EU-lidstaten en mag in bepaalde situatie ook in zwart-wit. Dit logo mag alleen gebruikt worden op producten die als biologisch zijn gecertificeerd door een erkend controlebureau of -orgaan. In Nederland is dat de SKAL.¹⁹ Bij de teelt van deze producten zijn chemische (synthetische) pesticiden en kunstmest verboden. De regels voor het produceren van biologische producten zijn vastgelegd in de verordening (EU) 2018/848.²⁰</p>
	<p>Demeter is het kwaliteitskeurmerk voor biodynamische landbouw en voeding. Alle producten met een Demeter-keurmerk voldoen in ieder geval aan de normen voor biologische landbouw, zoals die binnen de Europese wetgeving zijn vastgelegd. De regels voor Demeter bedrijven zijn strenger dan die voor de EU-verordening voor biologische landbouw.</p> <p>Boeren en verwerkers die als aanvulling op de EU-bio regulering voldoen aan de Demeter-normen en -richtlijnen, ontvangen na de controle een Demeter-certificaat en mogen het Demeter-keurmerk voeren.</p> <p>Bij de teelt van deze producten zijn chemische (synthetische) pesticiden en kunstmest verboden.</p>
	<p>Het EKO-keurmerk is een Nederlands keurmerk voldoet aan de EU-biologische normen, maar is geproduceerd in Nederland. Bedrijven die het EKO-keurmerk voeren, worden door SKAL gecontroleerd.²¹</p> <p>Bij de teelt van deze producten zijn chemische (synthetische) pesticiden en kunstmest verboden.</p>
	<p>Lidl biedt verpakt en overpakt biologische verse groenten en fruit aan onder de naam BIO organic. Sinds 2021 zijn verkooppunten die onverpakt biologische producten verkopen verplicht zich te laten certificeren door Skal. Als controle-autoriteit voert Skal inspecties uit bij filialen, distributiecentra en hoofdkantoren en staat de gehele keten, van producent tot consument, onder toezicht van Skal. Als eerste grote retailer zijn <i>alle winkels van Lidl door Skal biologisch gecertificeerd</i>.</p> <p>Bij de teelt van deze producten zijn chemische (synthetische) pesticiden en kunstmest verboden.</p>
	<p>PLUS heeft voor gecertificeerde biologische producten eigen merken Biologisch PLUS en BIO+.</p> <p>Daarnaast is het eigen merk voorzien met het groene EU-Logo voor biologische producten.</p> <p>Bij de teelt van deze producten zijn chemische (synthetische) pesticiden en kunstmest verboden.</p>

¹⁹ <https://www.skal.nl>

²⁰ <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-33e42beb-2d83-41da-835e-e7abb0733a47/pdf>

²¹ <https://eko-keurmerk.nl/certificering#wie-controleert-dat>

4.3 Keurmerken waarbij chemische pesticiden toegepast worden

Hier volgend worden twee keurmerken die voor gangbare telers, die wel pesticiden en kunstmest gebruiken, in het kort beschreven.

Deze groep van telers worden o.a. programma's voor een duurzamer gebruik van water en energie aangeboden. Bij de voorgestelde keurmerken besteden wij voornamelijk aandacht aan het thema bestrijdingsmiddelen.

	<p>On the Way to PlanetProof telers mogen in principe 99% van de wettelijk toegelaten chemische bestrijdingsmiddelen gebruiken. Dit keurmerk van de Stichting Milieukeur (SMK) heeft een bonus-malus systeem, waarbij de teler bij gebruik van de meest giftige middelen (hiervoor is een lijst) en malus punt krijgt, die gecompenseerd kan worden door een activiteit die de biodiversiteit ten goede zou kunnen komen, zoals een nestkastje ophangen of een insectenhotel installeren.</p> <p>Maatregelen om het gebruik van pesticiden te reduceren worden aangemoedigd, maar is geen vereiste. Niet chemische bestrijding wordt beloond met bonuspunten.</p> <p>De keurmerkhouders moet de aanpak van geïntegreerde gewasbescherming (IPM) volgen. IPM is in de EU voor alle land- en tuinbouwers sinds 2014 wettelijk verplicht.²²</p>
	<p>Albert Heijn heeft in 2017 het programma "Beter voor Boer & Natuur" met een eigen aanpak van voorwaarden voor de boer om het label te mogen gebruiken. 2023 heeft AH het label omgezet in een open keurmerk. Hiervoor is de onafhankelijke stichting Beter voor Boer & Natuur opgericht, en valt onder SMK.²³ Dit betekent, dat ook andere supermarkten zich kunnen aansluiten en producten met het keurmerk "Beter voor Boer & Natuur" kunnen aanbieden.²⁴</p> <p>De Stichting Beter voor Natuur & Boer stelt boeren en telers in staat om, door middel van een duurzaamheidspremie, de kosten van de extra investeringen voor verduurzaming op te vangen. Denk hierbij aan activiteiten op het gebied van biodiversiteit, klimaat, milieu en dierenwelzijn.</p> <p>Dit keurmerk heeft geen bonus-malus systeem, maar werkt met concrete en vastgestelde eisen. Ook "Beter voor Boer & Natuur" telers mogen in principe wettelijk toegelaten pesticiden toepassen en moet de aanpak van IPM volgen. De teler dient jaarlijks een reductieplan voor pesticiden in en moet zich richten op de 25% best scorende producenten/regiogroep en evt. acties vastleggen om aan de richtwaarde te voldoen. Het Beter voor Boer & Natuur heeft een lijst met 10 pesticiden die wettelijk toegelaten zijn maar voor het keurmerk verboden zijn; waarbij drie bij hoge uitzondering en met meldplicht te gebruiken zijn.²⁵</p>

²² IPM: Eerst moeten alle preventieve en niet-chemische maatregelen worden toegepast en pas als alles is geprobeerd, in noodgevallen pesticiden. https://nl.wikipedia.org/wiki/Geïntegreerde_gewasbescherming

²³ <https://www.adformatie.nl/purpose-marketing/ah-stelt-beter-voor-natuur-boer-logo-open-voor-supers>

²⁴ <https://www.gfactueel.nl/albert-heijn-planetproof-hoeft-niet-weg-met-uitbreiding-beter-voor/>

²⁵ <https://betervoornatuurenboer.nl/documents/Beter-voor-Natuur--Boer---bijlages-AGF-1.0-21-november-2023.pdf>

5 Duurzaamheidsbeleid supermarkten en herkenbaarheid van biologische AGF

Alle supermarkten hebben een strategie om de duurzaamheid van de productieketen en de filialen te verbeteren. Programma's en doelstelling zijn geïnitieerd tegen bijvoorbeeld voedselverspilling, gezonde levensstijl, reductie van plasticverpakking, het bereiken van klimaatdoelstellingen of werken aan eiwittransitie, kruidenrijkgrasland en dierenwelzijn.

In deze rapportage focussen we alleen op het beleid van de getelde supermarktketen ten aanzien van bestrijdingsmiddelen in AGF-producten en de herkenbaarheid van bio-producten in de schappen van de onderzochte supermarkten.

Albert Heijn

AH heeft de missie: Samen beter eten bereikbaar maken en heeft het programma Beter voor Natuur & Boer. Volgens de website komt 50% van hun verse groente- en fruitproducten uit Nederland en is er een samenwerking met 360 Nederlandse telers.²⁶ In de website voor biologische producten is te lezen²⁷ *“Bij Albert Heijn hebben we het breedste biologische assortiment van Nederland, met meer dan 1850 producten met heel veel voordeel. Kook met biologische producten van boeren die de natuur hun werk laten doen.”* Volgens de supermarktencheck van Greenpeace (2017) was het gemiddelde

---

²⁶ <https://www.ah.nl/over-ah/duurzaamheid/onze-ketens/groente-fruit>

²⁷ <https://www.ah.nl/shop/duurzamer-eten/biologisch>

aantal verse biologische producten AGF bij AH 48.²⁵ Vergeleken met de telling van dit jaar een achteruitgang naar 45 bio-producten.

In de AH-filialen zijn biologische producten goed herkenbaar aangegeven door een groen omrande prijssticker op de schappen.

Jumbo

Sinds 2020 zijn bij Jumbo alle Nederlandse groente en fruit (minstens) met het keurmerk gecertificeerd 'On the Way to PlanetProof'.²⁸ Bij Jumbo tref je ook artikelen aan met de naam 'BIO logisch van Jumbo' aan als aanduiding. Voor producten die toch van verder weg komen, heeft Jumbo zich verbonden aan verschillende erkende productkeurmerken zoals Fairtrade International of Rainforest alliance.²⁹ Producten met dit keurmerk zijn met een enkele uitzondering niet biologisch.

In 2017 vond Greenpeace 30 bio AGF-producten in de schappen van Jumbo; De tellingen van PAN-NL tonen van 2021 tot 2024 een lichte toename van bio producten van 29 naar 32.

Bij Jumbo winkels tref je artikelen aan met een logo 'BIO logisch van Jumbo' aan als aanduiding. Het wordt de consument echter niet eenvoudig gemaakt om biologische AGF van gangbare te onderscheiden. Biologische AGF wordt niet met een anders gekleurde prijssticker op de schappen aangeduid.

Lidl

Sinds eind 2023 is bij Lidl het gehele aanbod voor Nederlandse AGF-producten van het keurmerk 'On the Way to PlanetProof'.³⁰ Daarnaast heeft Lidl een eigen naamvoering voor gecertificeerde biologische producten "BIO Organic". Ook niet verpakte biologische groente en fruit met de naam BIO Organic zijn door SKAL gecertificeerd. Bij verpakte producten of bij losse producten die zich in dozen of kisten bevinden, is daarnaast ook nog vaak het EU-bio logo te zien. Op de website van [BlijNieuws](#) is te lezen dat LIDL als enige supermarkt Skal gecertificeerd is.³¹

Bij Lidl kan de aanduiding voor biologische AGF-producten voor de consument verwarrend zijn. Wat de benaming BIO Organic betekent is niet voor iedereen duidelijk, de biologische AGF zijn wel duidelijk door een groene prijssticker aan de schappen van gangbaar (bespoten) AGF te onderscheiden. Sinds 2017 neemt het aanbod van verse 24,2) biologische AGF jaarlijks iets toe; 12 in 2017; 18 in 2021; 22 in 2022 en 24 in 2024.

COOP/PLUS

COOP heeft in hun website de slogan "*Kies voor biologisch en betaalbaar*" en geeft in een video uitleg wat het verschil is tussen biologisch en niet-biologisch.³² In hun website is verder geen informatie t.a.v. bestrijdingsmiddelen beleid.

PLUS: We hebben de ambitie om de komende drie jaar de omzet van het biologische huiskmerk te verdubbelen. Om deze ambitie waar te maken introduceerden we in 2021 het nieuwe huiskmerk Biologisch PLUS. Daarnaast introduceren we stapsgewijs nieuwe biologische producten en breiden we de komende jaren het aanbod biologisch uit met meer dan 50%. Zo maken we het voor klanten steeds makkelijker om voor biologisch te kiezen en daarmee dragen we bij aan het milieu en dierenwelzijn (april 2021).³³ Naast de ambities met het nieuwe huiskmerk Biologisch PLUS wordt ook het volledige

---

²⁸ <https://www.jumbo.com/nieuws/alle-nederlandse-groente-en-fruit-bij-jumbo-on-the-way-to-planetproof-gecertificeerd/>

²⁹ <https://www.jumbo.com/inspiratie/duurzame-boodschap/keten>

³⁰ <https://www.smk.nl/nieuws/lidl-gecertificeerd-voor-het-on-the-way-to-planetproof-keurmerk/>

³¹ <https://blijnieuws.nl/lidl/>

³² <https://www.coop.nl/pagina/biologische-week>

³³ <https://www.plus.nl/nieuws/search-result-cid-S7UKKQKWESAAAAGCCHpPvVgB>

assortiment van het merk BIO+ vernieuwd. Alle producten worden voorzien van een nieuwe, eigentijdse verpakking waarop het product centraal staat. Klanten herkennen alle biologische producten in de winkel bovendien door extra communicatie bij het schap.

In 2017 vond Greenpeace gemiddeld 31 biologische AGF-producten bij PLUS en 13 bij Coop (gemiddeld 22 voor de fuserende supermarktketens). Tijdens de Eko-telling in januari 2024 van PAN-NL lagen bij Coop/PLUS gemiddeld 21 verse biologische AGF-producten in de schappen.

ALDI

Volgens de supermarktencheck van Greenpeace was in 2017 het gemiddelde aantal verse biologische producten AGF bij ALDI 11.³⁴ ALDI heeft nu gemiddeld 0,6 biologisch product in de winkel. Tijdens deze telling zijn alleen biologische aardappelen aangetroffen. We kunnen concluderen dat aangaande bestrijdingsmiddelen ALDI het duurzaamheidsbeleid verlaten heeft. Alle groenten en fruit uit Nederland in het ALDI-schap dragen standaard het on the way to PlanetProof logo.³⁵

---

³⁴ <https://www.greenpeace.org/static/planet4-netherlands-stateless/2018/06/Rapport-Supermarkt-Biocheck-2017.pdf>

³⁵ <https://www.aldi.nl/altijd/Duurzaam-planetproof-verse-groenten.html>

6 Conclusies en aanbevelingen

Op basis van de onderzoeksresultaten heeft PAN-NL de volgende conclusies en aanbevelingen voor de supermarkten en landelijke overheid.

6.1 Conclusie: Beleid supermarkten en overheid is volstrekt onvoldoende

- Het gemiddelde aantal soorten verse biologische AGF-producten in de bezochte supermarkten is in de periode september 2017 - januari 2024 verwaarloosbaar gestegen: van 24,2 naar 24,4.
- Ondanks veel belovende websites stagneert het aanbod van verse biologische producten in de supermarkten.
- Extra inspanningen om het aandeel verse biologische AGF te verhogen is nauwelijks te herkennen; de supermarkten hebben geen doelstelling voor het aandeel van biologische producten of voor verse biologische AGF in hun beleid. Er zijn geen gegevens over de inspanning per individuele supermarkt bekend.
- Positief is dat een aantal supermarkten een extra webpage hebben met het aanbod van biologische producten.
- Er is nog een enorm gat te overbruggen om met de huidige 3,3% biologische omzet in supermarkten in Nederland (in 2021) een areaal van 15% biologische landbouw in 2030 te realiseren.³⁶
- De Nederlandse supermarkten blijven een belangrijk afzetkanaal. Hoewel de Nederlandse biologische landbouw ook een deel van haar biologisch producten exporteert (anderzijds importeert de biologische sector ook biologische producten).
- De huidige aanpak van supermarkten en het overheidsbeleid schiet te kort: 60% van de biologische producten komt slechts terecht bij 9% van de consumenten; bijna 90% van de consument is van mening dat de overheid ervoor moet zorgen dat groente en fruit zonder gifstoffen voor iedereen beschikbaar en betaalbaar moet zijn.
- Door de veelheid van keurmerken is het voor consumenten moeilijk te onderscheiden welke producten gecertificeerd biologisch zijn en welke ondanks veelbelovende slogans met chemische bestrijdingsmiddelen behandeld zijn.
- Ondanks dat in de EU een algemeen erkend logo voor gecertificeerde biologische producten in het leven is geroepen, verhogen de supermarkten de chaos van keurmerken met eigen logo's voor bio producten en reclame voor gangbare producten.
- Niet alle supermarkten zoals Jumbo markeren verse biologische AGF-producten duidelijk en zichtbaar.

6.2 Aanbeveling: ambitieus stimuleringsbeleid vraag en aanbod biologische producten

Een ambitieus stimuleringsbeleid moet zowel vraag als aanbod gaan stimuleren. Daarvoor dient het beleid drastisch te worden omgebogen. Tot dus ver heeft onze overheid nagenoeg geen ambitie met betrekking tot de groei van de biologische landbouw. Er is geen enkele stimulans. Biologische boeren worden bijvoorbeeld in het Nederlandse subsidieprogramma van de GLB (Gemeenschappelijk Landbouw Beleid) niet anders behandeld dan gangbare³⁷, en de minister noemt de biologische landbouw niet eens in de landbouw Toekomstvisie 2030³⁸.

---

³⁶ <https://www.distrifood.nl/173754/minister-piet-adema-roept-supers-als-lidl-en-ah-op-aanbod-biologisch-te-vergroten>

³⁷ <https://www.pan-netherlands.org/wp-content/uploads/2021/03/Biologische-Landbouw-PAN-NL-maart-2021-2.pdf>

³⁸ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2020/09/28/uitvoeringsprogramma-toekomstvisie-gewasbescherming-2030>

Vergeleken met vele andere Europese landen moet Nederland nog van ver komen, voordat de oorspronkelijk in de Green Deal geplande 25% biologisch landbouw gerealiseerd wordt.

Sinds herfst 2023 heeft de Minister van LNV een streefcijfer in 2030 waarbij 15% van het landbouwareaal biologisch moet geteeld worden. Het areaal in Nederland bedroeg in 2023 slechts 4,5%. Om enigszins bij de doelstelling van 15% in de buurt te komen, wordt door PAN-NL het volgende beleid minimaal noodzakelijk geacht:

1. De overheid dient terug aan het stuur en een einde te maken aan het convenanten-moeras en dient zonder invloed van de pesticiden sector een stappenplan met kwantitatieve doelstellingen vast te leggen.
2. Eerlijke prijzen. Onder meer geen BTW voor biologische producten en een heffing voor het gebruik van landbouwgif, ter grootte van 100 Euro voor insecticiden en 20 Euro voor alle andere bestrijdingsmiddelen per hectare.
3. Voorlichting en voorbeeldfunctie m.b.t. biologische producten; de teelt en consumptie van biologische producten veroorzaakt geen milieu, water en luchtvervuiling zoals gangbare teelten;
4. Landbouwvoorlichting en onderzoek: uitwisseling van kennis en technieken met ervaren biologische telers. Volg de aanbevelingen van Groenboerenplan.³⁹
5. Voldoende hoge omschakelingspremie voor agrariërs die omschakelen naar biologische landbouw; overname door de overheid van de SKAL-certificering kosten.
6. Regelgeving die de groei van biologische landbouw sterk bevordert. Deze regelgeving dient de supermarkten te verplichten te streven naar minstens 15% omzet van biologische producten in 2030, met een jaarlijkse rapportage aan de Tweede Kamer.
7. De overheid dient de supermarkten te dwingen een plan te schrijven en te laten uitvoeren zodat in 2030 minstens 15% van de omzet van AGF komt van biologische producten.
8. Voer een eenvoudig systeem van logos/keurmerken in: een Europees groen logo voor gecertificeerde biologische levensmiddelen; Eén logo voor alle gangbare levensmiddelen die tijdens de teelt en/of na de oogst met chemische pesticiden behandeld zijn en net als bij andere producten: informatie bijleveren welke pesticiden zijn gebruikt voor het telen van dit product.

---

³⁹ <https://www.groenboerenplan.nl>

Instructies EKO-tellingen januari 2024 voor tellers

Hieronder de instructie voor de tellers van de EKO-tellingen. Desgewenst kan de coördinator gebeld worden voor een verdere mondelinge toelichting. Ook tijdens de telling zelf bij onduidelijkheden

a. De zes grootste supermarkten worden geteld: 1. Albert Heijn. 2. Jumbo. 3. Lidl. 4. Plus. 5. ALDI. 6. Coop. Als supermarkten bij elkaar in de buurt liggen, is dat prima. Dan zullen waarschijnlijk mensen uit dezelfde type wijk naar de groep van supermarkten gaan. Als supermarkten niet echt bij elkaar liggen is dat geen probleem.

b. Op basis van twee tabellen (een voor groenten en een voor fruit) worden de verse biologische groenten en biologische fruitproducten die in de schappen bij de supermarkten, geteld. Op het telformulier dienen de namen van supermarkten bovenaan de kolom te worden ingevuld. Na telling van het aantal getelde groenten en het aantal getelde fruitsoorten dienen deze te worden opgeteld en het totale aantal onderaan de kolom als totaal te worden gezet.

c. Alleen verse producten worden geteld d.w.z. geen langer houdbare producten zoals vacuüm biologische verpakte gekookte bieten of langer houdbare zuurkool of rode kool, en geen biologische diepvriesproducten. Product dient ook daadwerkelijk in het vak te liggen d.w.z. bij leeg vak wordt het product niet meegeteld.

Verpakte/ voorgesneden sla in het koelvak (ca 7 graden) worden wél meegeteld.

d. Alleen producten met het Eko-label (zie telformulier) worden geteld; Keurmerken zoals On the way to PlanetProof, Beter voor Natuur & Boer zijn NIET biologisch.

d. Manier van tellen:

* Is een product aanwezig dan scoort het één punt.

* Verschillende soorten (oranje, groene en flespompoen) en verpakkingen (bijv. 1 en 3 kg verpakking bij aardappelen) van een product scoren **elk één punt**.

* Voorbeelden:

- product aardappelen: kruimig, vast, rood, 1 c.q. 3 kg verpakking. Deze scoren **elk één punt**.

- verse kruiden: peterselie, basilicum, selderij ed. kunnen ook worden opgeteld. **Elk één punt**.

- pompoenen: als er zowel een oranje, een groene als een flespompoen liggen, levert dat 3 punten op.

- kolen: witte, rode, groene, spits-, boeren kool. Deze scoren **elk één punt**.

- uien: witte en rode uien, sjalotten. Verschillende verpakkingen. **Elk één punt**.

- appels: verschillende rassen. **Elk één punt**.

* mocht er een biologisch versproduct niet in de tabel staan, dan dien je deze onder erbij te schrijven, en mee te tellen.

e. dag waarop wordt geteld: **woensdag 14 januari c.q. zoveel mogelijk rond die dag**. g. de tellers houden hun **resultaten vertrouwelijk d.w.z. niet verspreiden**.

f. de tellers mailen een **duidelijke scan of foto van alle ingevulde tel-formulieren** naar de coördinator zodat deze ook een indruk kan krijgen van wat het aanbod is. Ook kan de tabel met aantallen per productsoort via de pc worden ingevuld, en toegestuurd.

BIJLAGE 2

Telformulier biologische verse groenten en vers fruit

Naam en emailadres teller:

TABEL 1. GROENTEN

	Biologische groenten, alleen vers	Naam Sup 1 Adres, plaats	Naam Sup 2 Adres, plaats	Naam Sup 3 Adres, plaats	Naam Sup 4 Adres, plaats	Naam Sup 5 Adres, plaats
1	Aardappel (vast, kruimig, verschillende grootte verpakking). Elk 1 punt					
2	Andijvie					
3	Aubergines					
4	Bieten (vers)					
5	Bleekselderij					
6	Bloemkool					
7	Boerenkool (ook gesneden in koeling)					
8	Broccoli					
9	Champignons (ook in koeling)					
10	Courgette					
11	Knoflook					
12	Knolselderij					
13	Komkommer					
14	Kool (witte, rode, groen, spits, Chinese; gesneden en verpakt in koeling)					
15	Kruiden (vers; basili-cum, peterselie etc.)					
16	Paprika					
17	Pastinaak					
18	Pompoen (oranje, groen, flespompoen)					
19	Prei					
20	Sla (krop, ijsberg, rode sla, veldsla; verpakte gemengde sla in koeling)					
21	Snijboon					
22	Sperzieboon					
23	Spinazie of snijbiet					
24	Tomaat					
24	Tuinboon/ doperwt (vers)					
26	Ui (wit/ rood).					
27	Vinkel					
28	Witlof					
29	Wortels/ bospeen					
30	Wortelpeterselie					

TABEL 2. FRUIT

	Biologisch fruit, alleen vers	Naam Sup 1 Adres, plaats	Naam Sup 2 Adres, plaats	Naam Sup 3 Adres, plaats	Naam Sup 4 Adres, plaats	Naam Sup 5 Adres, plaats
1	Ananas					
2	Appels					
3	Avocado					
4	Bananen					
5	Citroen					
6	Druiven					
7	Kaki's					
8	Kiwi's					
9	Mandarijn					
10	Mango					
11	Nectarines					
12	Peren					
13	Perziken					
14	Pruimen					
15	Sinaasappel					

Toelichting bij tabel 2 Fruitsoorten:

Biologische kokosnoot en dadels worden niet meegeteld aangezien deze lang houdbaar zijn.

TABEL 3 Bepaling totaal aantal soorten biologische producten (som van biologische groenten én fruitsoorten)

	Naam Sup 1 Adres, plaats	Naam Sup 2 Adres, plaats	Naam Sup 3 Adres, plaats	Naam Sup 4 Adres, plaats	Naam Sup 5 Adres, plaats
Aantal biologische verse groenten					
Aantal biologisch verse fruitsoorten					
Totaal aantal soorten biologische verse groenten én fruit					

Toelichting bij tabellen 1, 2 en 3:

1. Toekennen punten: per soort groenten en fruit wordt één punt gegeven. Liggen er een zowel witte, rode én Chinese kool dan worden er drie punten gescoord. Liggen er zowel biologische winterwortels als bospeen dan worden er twee punten gescoord.
2. Alleen verse producten worden geteld d.w.z. geen langer houdbare producten zoals vacuüm verpakte gekookte bieten of langer houdbare zuurkool of rode kool, en geen biologische diepvriesproducten.
3. Vers gesneden, verpakte sla of koolsoorten die in de koeling liggen worden wel meegeteld.
4. Producten die niet in de tabel staan vermeld, kunnen worden toegevoegd aan de tabel.
5. Na de telling alle scores optellen en het totaal van alle getelde groenten (tabel 1) en van alle fruitsoorten (tabel 2) optellen. Vervolgens in tabel 3 het totaal van tabel 1 en tabel 2 optellen.